

OTIRAR MEMLEKETTİK ARHEOLOGİYALIK KORIK
MUZEYİ(*)
MUHTAR KOJAEV(**)

Arıstandı Karabas jeli ebden kaktağan Otırar avdanının jerinde (Şım-kent oblısı) bav-bakşalı Koğam mekeni jannat bolıp körinedi. Avıldın soltüstik-batıs şetine şıkkan jolavşının közine kökmaysa alkaptın ortasında turğan zevlim ğımarat alıstan-ak iligedi. Kesenenin eki ülken, bir kişi kümbezderi, burışındağı munaraları men yilip örilgen oyık terezeleri erekşe sımbat berip, adamdı eriksiz özine tartadı. Bul sevletti kurılıs—Arıstanbab kabirinin üstine turğızılğan eskertkiş. Kay kezde kelseniz de kesene manında jürgen türli ultın ökilderi-kariyalarğa, oramaldı ayelderge, kız jigitterge tap bolasız. Surastıra kele olardıń Orta Aziya men Kazakstannın türli aymaktarınan kasiyetti kabirge tağzım etüvge kelgen ziyaratşılar ekenin bilesiz.

Arıstanbab kabirinin erekşe kurmetke bölenuvinin sırsı ne? Arıstanbab jaylı ne bilemiz?

Osı savaldarğa oray İslam dininin Türki halktarı arasında taraluv tarihının keybir sırlarına toktala ketken jön. Jana dindi Türkilerge tanıtuv alğaş, VIII. ğasırda bastalğan. İslam dini Orta Aziyağa şekaralas Türkiler kalın ornalaskan Sırdın orta boyına da birtindep (s. 4) ene bastaydı. X. ğasırda tarihşısı İbn Havkel aytuvınşa “Farab, Kenjide men Şaş aralığında jaksı jayılmıdar bar, onda İslamğa kirgen mınğa juık Türki evletteri turadı.”¹ Birak bul kezde Türki tayparlarının basım köpşiliği jana dindi vağızday alğan jok. Allanı moyındap, Muhammed Payğambar bağıštağan jolğa tuskenderdin özi eski nanımdarınan bir jolata bas tartpağan edi. Otırrarda jürgizilgen kazba jumıstarı XI-XIII. ğasırlardıń özinde er üyde otka siyatın orındar bolğanın körsetti. Tipti XIII ğasırda basında Otırar Tağına iye bolğan Kayırhannın özi İslam dinine jastayınan kirmegeni malim.

* Bu yazının Lâtin harflerine aktarılmasında, Ahmet B. Ercilasun'un *Örneklele Bugünkü Türk Alfabeleri* (Kültür Bakanlığı, 1990) kitabındaki “Kazak Türkçesi Alfabeti” ve Türkiye Türkçesi karşılıkları kullanılmıştır.

** Sözin Jazgan Otırar Korık Müzeyi Mengerüşisi

¹ *Kazak SSR Tarihi*, II. tom, Almatı, 1983, 114-b.

Türki taypalarına dindi küştep engizüv netije bermedi, tek nasihat jolı jemisti boldı. Onda da jergilikti halık arasınan şıkkan şaykıların sözi ötümdi edi. Türki şaykılarının köş basında Arıstanbab pen onın şekirti Koja Ahmet Yasavi turdı.

Arıstanbab (keyde Aslanbab dep ataladı) esimi eki sözden turadı. “Arıstan” Arabtın “arslan” sözinen özgerip, tilimizge beyimdelgen türü. Arab tilinde onın bir mağınası “arıstan” degendi bildirse, ekinşi mağınası “ülken, zor” degendi baykatadı². “Bab” akademik V.V. Bartol’dtın aytuvinşa “kakpa” degen mağınanı bildiretin Arab sözi. Al Türki elinde “bab” degen tirkes İslam dinin taratuvşılardın esimderine kosılğan³. Yağni Arıstanbab Türkistan halkına din taratuvda ülken kızmet jasagan kayratker. Osı pikirdi Ebubekir Divaev jazıp alğan Kazak baksılarının evliyelerden demev surap aytatın öleni ayğaktay tüsedı:

Türkistanda tümen bab
Sizlerden medet tileymin
Sayramdağı sansız bab
Otırardağı otız bab
En ülkeni Arıstanbab
Sizlerden medet tileymin⁴ (s. 5)

Osiğan mazmundas Orta Aziya men Kazakstanda ken tanımal dini ğazal retinde O. Dastanovtın “Evlıye jerler turalı şındık” kitabında ölen bar⁵.

Sonımen Arıstanbab ğalamdı dinderdin biri İslamdı Türki alemine tanıtuvşı, taratuvşı. Jana din arkılı Türkiler Arab tili men elıppesin mengerdi, sol kezdegi ozık musılman medeniyetinden ner alıp, onın damuvına ülken üles kostı.

Sırdın orta boyındağı Türkiler katarına belgili ğalımdar, ağırtuvşılar kop şığıp, olardın işinde esirese ğulama-ğalım Ebu Nasır el-Farabi men ulı akın, teren oyşıl Koja Ahmet Yasavi musılman aleminin maktanışına aynaldı.

Koja Ahmet Yasavi, Arıstanbabtın kasında telim-terbiye alğanı belgili. Arıstanbabtın esimi Koja Ahmettin “Hikmet” attı ölenler jınağında

² Djuniskov, D., *Özen-köl Atavları*, Almatı. 1991, 102-b.

³ Bartol'd, V.V., *Soçineniya*, T.U.M., 1968, 118-b.

⁴ Divaev, A., “İz oblasti kirgizkih verovanniy. Baksı kak lekar’i koldum”, *Izvestiya Obščestva arheologii, istorii i etnografii, pri Kazanskom Universitete*, 3 Vıp. T. HU. Kazan, 1899. Ot-del’niy Ittisk. 4-b.

⁵ Dastanov, O., *Evlıye jerler turalı şındık*, Almatı, 1967, 5-b.

birneşe ret ataladı⁶. Bolaşak akınının Arıstanbabka şekirt boluvı hakkın-
da Frantsuz zerttevsisi Irene Melikofftın “Ahmet Yasavi jene Türkilerdin
halıktık islami” attı enbeginde mınaday derekterdi kezdestirdik: “Koja Ah-
mettin ekesi İbragim, Sayramda belgili şaykı bolğan. Ahmet 7 jasında je-
tim kaladı. Sosın onı epkesi Yası kalasına alıp baradı. Ol jakta alğaşkı ustazı
Arıstanbabpen kezigedi.”⁷ Ebubekir Divayevtın pikirinşe Arıstanbab Ko-
ja Ahmettin himiya penin mengerüvine ustazdık etken kişi⁸.

Ağılşın ğalımı Dj. Trimingem Yasavidin sopılık ilimin zerttey otı-
rıp mınaday tujırımğa keledi: Ahmet el-Yasavi barlık Türki sopularının baba-
sı. Yasaviy destüri taza Türkilik bağıtta boldı. Ol Türki şaykı Arıstanbab
düniye salğanşa sonın kolında telim-terbiye aldı, keyin Buharağa attan-
dı.”⁹ Koja Ahmet özinin alğaşkı ustazı kaytı bolğan son da onun evleti-
men baylanısın üzbenen. Buharada sopılık ilimdi ebden mengerip, ustaz
atanıp kaytkan Koja Ahmettin en birinşi şekirti, izbasarı, dini atağın ayt-
kanda halıfası Arıstanbaptın balası Mansur boldı¹.

Arıstanbab eskertkişi dep atalatın mazar (s. 6) Kırğızstanda da bar.
Osığan oray XII ğasırdın kayratkeri Arıstanbab kay jerde jerlengen de-
gen surak tuvadı. Oş oblısındağı Arıstanbaptı jergilikti halık Kalmaktar-
ğa karsı soğısken batır dep tanıdı eken¹¹. Yağni Ostağı Arıstanbab
XVII-XVIII ğasırlarda bolğan adam.

Arıstanbab attas adamdar er kezde, er ölkede boluvı mümkün. Şata-
spa üşin Koja Ahmettin ustazı jönindegi derekterde Ontüstik Kazakstan-
nın meken jayları atalatının eskergenimiz jön. Joğarıdağı baksılar öleninde
de Türkistan, Sayram, Otırar körsetilgen. Koja Ahmettin ustazı Arıstan-
baptın jerlengen jeri jöninde derekterdi korıta kele V.A. Gordlevskiydin
enbeginde keltirilgen sözdermen ayaktalğan durıs bolar: “Otırarda Koja
Ahmettin ‘ruyhani ölkasi’ Arıstanbaptın kabiri jatır.”¹²

Arıstanbab jaylı mınaday bir anız bar: Muhammed (A.S.) 63 jasında
dünyeden ötipti. Dünye salarında halıktı jıynap: Men dünyeden kaytıp ba-

⁶ Koja Ahmet Yasavi, *Kırık Hikmet*, Türkistan, 1991, 5-b.

⁷ Yaçene Melikoff, “Ahmet Yesevi and Turkic Popular Islam”, *Papers on Central Asia*, Yat-
recht 1987, 85-b.

⁸ A. Divaev, “İz oblasti Kirgizkih verovanniy...” 6-b.

⁹ Trimingem, DJ., *Sufiskiye ordeni v Islame*, 1989, 54-b.

¹⁰ V.V. Bartol'd, *soçinentiya T.U.M.*, 1968, 118-b.; Trimingeam, DJ., *Sufiskiye ordeni...*, 58-b.

¹¹ Abramzon, S. M., *Predmeti Kul'ta Kazakov, Kirgizov i Karahalkapakov Materialia kul'tura
i hoziyatstro narodov Kavkaza, Sredney Azii Kazahstanal Leningirad*, 1978, 53-54-b.

¹² Gordlevskii, V.A., *Izbranniye socineniya. T.S.M.*, 1962, 362-b.

ramın. Kim menin amanatımdı alıp, isimdi eri jalğar eken?” degen. Sol kezde toptan 300 jastağı Arıstanbab (Salmeni Fars) ün katadı. Ol sol kezge şeyin otuz üş türlü dindi bilgini birak tek İslamğa ğana moyınsunğan adam eken. Arıstanbaptın kelisimin alğan Muhammed Allamen akıldasuvğa atanadı. Onın rızaşılığın alğan son amanatın Arıstanbabka beredi. Sodan 500 jıl ötken son dalada kele jatkan Arıstanbab II jasar balanı joliktıradı, “Aksakal amanatımdı beriniz?”—deydi bala. Sol bala osı Ahmet eken.”¹³ Keltirilgen dini anızdın negizgi oyı: Koja Ahmet, Muhammed Payğambar-dın isin jalğastıruvşı, olardı baylanıstırıp turğan Arıstanbab (Salmeni Fars). Bul musulmandıktın sopılık ağımındağı erbir belgili şaykının Muhammedpen baylanısın körsetetin “silsilege” uksaydı. Arabtın “silsile” sözünün mağnası “şınjır.” Ol naktı bir şaykığa Muhammedtin ilimi, sözi kimder arkılı, kaday din iyelerinin aytuvımen jetkenin körsetetin tizim. (s. 7)

Koja Ahmettin “silsilesine” nazar avdarayık: “I. Koja Ebu Jüsip Hamadaniy 2. Şaykı Ebu Ali Farmidi 3. Şaykı Ebil Kasım Karkaniy 4 Şaykı Ebil-Hasan Harakani 5. Ebu Yazid Bastami 6. Imam Japar Sadık 7. Kasım ibn Muhammed ibn Muhammed ibn Ebu Bekir 8. Salman Farisi 9. Ebu Bekir Sıddık.”¹⁴ Osı “silsile” boyınşa Muhammed Payğambar men Koja Ahmet arasın baylanıstırıp turğan 9 adam. “Silsile” Arab halifatının alğaşkı halifi, 568-634 jıldarı ömir sürgen Ebu Bekirden bastap XII ğasırdın belgili şaykı, Koja Ahmettin Buharadağı ustazı Hamadanimen ayaktaladı. Tizimde Ebu Bekirden keyin turğan Salman Farisi (keyde Parsi, el-Farisi) dep de jazılıp jür) de Muhammedtin zamandası. Onın kabiri Irak memleketinin Madayına kalasının manında. Kabirinin basına turğızılğan mavzoley, meşiti bar ziyaret etüvşi musulman-sunitter mol eken¹⁵. Yağni Arıstanbab pen Salman Parsı eki bölek kisi, olar er zamanda ömir sürgen. Salman Parsi sopılık ağımının negizin kalavşılardı bir retinde barlık sopılık şaykılarga ustaz esebinde bolğan. Osıdan barıp Koja Ahmetti bala kezinen okıtıp terbiye bergen XII ğasırdı ğumır keşken Arıstanbaptı VII ğasırdın kayratkeri, ultı Parsı Salmanmen şatastıruv payda boldı.

Arıstanbab kabirinin üstindegi ğiymarat ğilmiy edebiyette alğaş 1898 jılı I.T. Poslavskiydın makalasında kıskaşa suvrettelip ketken¹⁶. Sodan be-

¹³ Nurmuhamedov, *N. Koja Ahmet Yasavi Mavzoleyi*, 1980-7-b.

¹⁴ P.N. Ahmerov, “Opisaniye Peçati Ahmeda Yassavi”, *Izvestiya obščestva arheologii, istorii i etnografii pri Kazanskom universitete*, T. 13, Kazan, 1896, 6-b.

¹⁵ Salman Parsi jaylı kıskaşa melimetterdi mına kitaptardan kezdestirdik: Klimoviç, L., L., *Kuran Jaili kitap*, Almatı, 1990, 36-b., İslam. Spravoçnik, M., 1988, 224-b.

¹⁶ Poslavskiy, I. T., “Razvalını goroda Otrara” *Protokolii zasedaniy i soobščeniya çlenov Turkestanskogo krujka İyubiteley arheologii*, God. III., Taşkent. 1898, 237-b.

ri eжелgi Oturar ornın zerttevege kelgen ğalımdardın nazarınan tıs kalğan emes. XX ğasırdın basında onın arhitekturasını arnayı söz etken VV. Konstantinovanın makalası jarık kördi¹⁷. Zerttevsiler enbekterinde ğiymarattı birde mavzoley, birde meşit, mavzoley-meşit dep ataydı. Eskertkişti mamandardın şığıs arhitekturasının er türlü atavlarımın atavı onın kürdeli kurılıs katarına jatatının körsetedi. Rasında bul ğiymarat kümbezdi mavzoley, töbesi yilip örilgen delizhana, meşit, kujirahana, azan şakıratın munara sıyaktı jeke (s. 8) dara bölimlerdin bir jerge toğıskan arhitekturalık keşen dep atasa boladı.

Ĝasırlar boyı talay özgerip, türlü jöndev-öndev jumıstarın basınan keşirgen kurılıstın en evelgi ülgisi kanday bolğanın del aytuv kıyın. Bul keşennin en köne bölige kabırhana boluvı tiyis. Kazir de onın edeni baska bölmelerdikimen salıstırğanda edevir biyik. Tiginen köterilgen kabırğaları bir biyiktikte sevlet önerinde “jelken” dep atalattın örımnen yilip barıp kümbezge ulasadı. Kümbez avkımını ken hem biyik etip turğızalğan. Bul kasiyetti kabirlerge tağzim etüvdin musılmandık erejelerinen tuvındaydı: Ziyarat etüvşinin beti sağanağa, arkası Kubılağa karavğa tiyis bolğan¹⁸. Kabır üstindegi alğaşkı belgi XII ğasırdı salınuvı tiyis. Sebebi bul Oturar kalasının güldenip ösken kezi. Kalanın bir kakpası XIII ğasırdın derekterinde “Sopıhana” dep beker atalması kerek. Kazirgi kabırhana men onın aldındağı kümbezdi bölme jobası XIV ğasırdın mavzoleylerine uksas. Osiğan oray halık arasında ken tarağan mına anızğa nazar avdarğan jön: “Koja Ahmet kesenesinin kabırğaları kalanıp bolğan tüni jasıl alıp ögiz köterilgen duvalardı müyizimen soğıp, kulatadı. Gimarat kabırğaları kayta turğızılıp, kümbezderi kalan bastağanda bul okiğa tağı kaytalanadı da beri üyilgen töbere aynaladı. Bul jay Emir Temirdi köp oylandırdı. Tüsünde bir şal kelip ayan beredi, ol Koj Ahmettin en alğaşkı ustazı, Arıstanbab molasının üstine mazar köterüvge emir etetin jetkizedi. Bul talap orındalğan son gana Emir Temir Türkistandağı kurılısın oydağıday ayaktadı¹⁹.

Emir Temir kezinde jürgizilgen kurılıs jumıstarının küvesi retinde meşit böligindegi eki ağaş üstındardı aytuvğa boladı. Karağaştan şabilğan ti-revlerdin tabanı segiz kırılı, orta belinen bastap keneye tüsedi. Olardın bas jağı moyını juldızsa, torköz terizdi örnektermen bezendirilgen. Ustındardı zerttep, arnayı makala jazğan (s. 9) Moskıvalık ğalım V. Voroninanın

¹⁷ Konstantinova, VV. Nekotorie arhitekturniye pamyatniki posrednemu teçeniyu, r. Sirdar': *İzvestiya A.N. Kaz. SSR, Seriya arhitekturnaya*, Vıp 2. 1950, 37-41-b.

¹⁸ Mankovskaya, L. Yu., *Hazira-Kompleksi Sredney Azii: Kul'turniye svyazi narodov Sredney Azi-i Kavkaza*. 1990, 116-b.

¹⁹ Masson, M.E., *Mavzoley Hodja Ahmed Yasevi*, Taşkent, 1930, 21-b.

pikirinşe del munday pişindi tirevler Kazakstannın, ne Orta Aziyanın başka birde-bir eskertkişinde jok. Atı belgisiz Otırarlık şeberdin kolınan somdalğan ustındar XIV ğasırdın ayağında, ne XV ğasırdın basında jasalıptı²⁰. Olardın betindegi oyuvlar K. Akişev, E. Ageyeva zerttevinşe, Kazaktın destürli nakıştarına say keledi²¹. M.M. Sembin ustın örnekteri Ortalık Kazakstandağı Ayakkamır mavzoleyindegi oyuvlı kıstarda kaytalanatındığın körsetti²². Kazir bul ustındar Almatıdağı arheologiya muzeyinin törinde tur. Meşittin işinde olardın köşirmeleri koyılğan. Arıstanbab ğıymarattı XX ğasırdın basında kürdeli özgeristerge uşıraydı. Otırar ölkesin mekendeytin halık tozğan ğıymarattı kayta jañğırtuv üşin karjı jinagan. Burıñğı ğıymarattın bas esigi Mekkege karasa, endi ensesi boy kötergen kurulstın kas beti Türkistanğa, Aziret sultanğa bağıttaldı. Onın eki şetine munaralar koyılıp, deliz-kakpanın usti üş burıştı bolıp soğıluvı Türkistandağı alıp kesenenin kas betine uskatuv niyetinen tuvğan. Deliz-kakpa mandayşasına mermer takta kalanıp, betine Arabşa sanat 1327 dep jazılğan. Bul sonğı kurılıs jumıstarının vakıttı, bizdin kazirgi jıl sanavımızğa köşirgende 1909 jıl. Munın astındağı oyıkta da jazuv bolğan sıyaktı.

Ekinşi jazuv meşitke sırttan kireten esiktin üstinde. Kış taktayşalar betinde Arab erpinde 5 katar jazuv tömendegidey retpen ornalaskan:

1327

Usta

Kalmırza

ben Müsepir Türkistani

Bul jazuv Arıstanbabka katıstı zerttevelerde eli de okıp tanıılmağan jazuv bolğanın ayta ketken jön. Jazuvdı ajıratıp okıp bergen Otırar memlekettik arheologiyalık korık-muzeyinin kızmetkeri S. Ergöbekov. O. Dastanovtın “Evlıye jerler turalı şındık” kitabında (s. 10) ayılğan pikir boyınşa Arıstanbab ğıymarattının sonğı jöndev jumıstarın Taşkenttik usta Eskendir Kaji jürgizgen dep sanaldı²³. Endi bul pikirdi özgeretuv kajet bolıp otır.

Ekinşiden şeberdin atı, tuvğan jeri körsetilgen kurılıs jazbalar Kazakstanda savsakpen sanarlık ekenin eskersek Arıstanbab kesenesindegi jazuv sevlet öneri tariyhın tanuv üşin asa bağıalı derek. Mısalı nak osı jazuv

²⁰ Voronina V.L. *Kolonni iz Otrara: Drevnosti Kazahistana*, Alma Ata, 1975, 70-74-b.

²¹ Akişev, K.A., Ageyeva, E., *Drevniye Pamyatniki Kazahstana*, Alma Ata, 1958, 43-b.

²² Sembin, A., *Arıstanbab: Bilim jene enbek*. 1987, No. 7, 42-b.

²³ Dastanov, O., *Evlıye jerler turalı şındık*, 72-b.

Kazakstannın ontüstigindegi XIX-XX ğasırdın basında turğızılğan meşit pen medreselerdi tek sırttan kelgen sevletşiler ğana salğan degen birjaktı pikirdi jokka şıgaradı. Sonımen katar jazuv negizinde Arıstanbab ğimaratı jergilikti şeberler koltuması retinde tanılıp baska da eskertkişteri bilip tanuvğa jol silteydi. Mısalı, Arıstanbab pen Babaatadağı medrese arasında ortak belgiler negizinde Kalmırza usta Karatavdın arğı betindegi kurılıstardı saluvğa katıskan dep boljavğa boladı. Sonımen katar Arıstanbab kesenesinin aldınğı jağın Eziret Sultan ğimaratına uksatuv Karatavdın soltüstik bökterindegi eskertkişterde kaytalanadı. Mısalı Sozak meşiti, Babaatadağı zevlim mavzoley-meşit. Songı kurılıstın jalpı pişini de, joba-josparı da Koja Ahmet kesenesine eliktevden payda bolğan. Bul tek ontüstik Kazakstan eskertkişterine ğana ten belgiler. Osılardıñ negizinde özindik kelbeti bar jergilikti sevletşiler mektebi bolğan dep aytuvğa boladı. Arıstanbab eskertkişinin kasbetindegi kıştı nakıştap kalav edisi XX ğasırdın basında Kazakstanda salınğan temirjol boyındağı arnayı ğıymarattarğa uksayın baykav kiyin emes. Temirjol stantsiyaların, vokzaldarın saluvğa jergilikti ustalar atsalıskan. Sondıktan, aytalık, mısalgıa Türkistan vokzalının jalpı arhitekturasında nakıstav tesilderinde sığıştık ülgı basım. Sonımen katar jergilikti şeberler osınday ğimarattardı saluvda körıp bilgen Evropalık ülgilerdi de orındı paydalana bilgen.

Arıstanbab ğimaratı Kazan tönkerisine deyin iri dini (s. 11) ortalıktardın biri bolıp kala bergen. Eskertkiş aynalasında kervensaray, şayhana, turgın üyler, ülken bav bolıptı. “Arıstanbabka tüne, Koja Ahmetten tile” deytin ata-babalarımızdın jolın berik ustağan ziyaratşılar Otırar jerindegi kasiyetti kabirge tağzım etpey Türkistanğa at basın burmagan. Dini meyramdarda Arıstanbab kesenesinin aldındağı biyik duvalmen korşalğan ülken alańa kelgender jıynalıp zikir salğan eken.

Evliyenin şırakşılarının kolında nebir köne zattar bolğan. Solardıñ biri—ülken (diyometri 11.5 cm) ağaş mör. Bul mör ziyaratşılardıñ tumar retinde basılıp berilip otırğan. Mör ortasında: Sultan Koja Ahmet Yasavı; aynalasındağı japıraktardıñ onğa karay retimen:

Şaykı Ahmet Ravande

Şaykı Ahmet Cami

Şaykı Ahmet Mercan

Şaykı Ahmet Kabir

²⁴ Kojaev, M. Aziret Sultannın üş möri: Jıbek Jolı, 1991, 10-11.b.

Şaykı Ahmet Arkam

Şaykı Ahmet Sahhak

Şaykı Ahmet Harb

Şaykı Ahmet ... (tolık okılmaydı)

Şaykı Ahmet Marsal

(avdarğan Leningradlık ğalım A.A. Ivanov) degen sözder jazılğan. Bul Azi-ret Sultanın esimi jazılğan köne mörlerdin işinde bizge jetken jalğız ülgisi²⁴, osı mör jene Arıstanbab ğiyमारatının 1911 jilğı sızba-josparı Şa-vildirde turatın evliye şıraksısının urpağı Narımbetov evletinin közdin ka-rasığında saktap kelüvinin arkasında bizge jetip otır. Bunlar asa kündi tariyhiy kujattar.

Bükil Türki halıktarının tarihında ülken iz kaldırğan Arıstanbab ba-bamızdın kabirinin üstindegi kurılıs sevlet önerinin tamaşa eskertkişi. Ejel-gi Otırar men Türkistan şeberlerinin ortak koltuması. Onın Kazakstan men Orta Aziya topırağındağı mın-san eskertkişterdin özgeşe kelbeti ğasırlar boyı jurttı kayran kaldırıp keldi. Otırar jerindegi nebir okıgalardın kuve-si bolğan kesenenin eli de aşıлмаған sırları köp. Kazirgi kezde ziyaratşı-larğa esigi aykara aşıлған kesenenin köne medeniyetimiz ben tarihimizdi tanıp bilüvge kuştar kavımğa da bereri mol.

Arıstanbab ğimaratı tuvralı molırak mağlummat alğısı kelgen azamat-tar mınaday enbekterge zeyin koyğanı jön. Biz de osı derekterge jüginip, silteme jasap otırdık.